

Голові разової спеціалізованої вченої ради
з присудження ступеня доктора філософії
у Кам'янець-Подільському національному
університеті імені Івана Огієнка
доктору педагогічних наук, професору
МИРОНОВІЙ Світлані Петрівні

РЕЦЕНЗІЯ

**рецензента доктора педагогічних наук, професора,
завідувача, професора кафедри логопедії та спеціальних методик
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
БЄЛОВОЇ Олени Борисівни
на дисертаційну роботу «Формування лексико-семантичних умінь у
старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення засобами
екологічного виховання»**

**ЛУКАЧОВИЧ Галини Олександрівни
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 016 Спеціальна освіта**

Актуальність теми. Дисертація присвячена важливій та актуальній проблематиці сучасної спеціальної освіти – формуванню лексико-семантичних умінь у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) засобами екологічного виховання. З огляду на те, що мовленнєва компетентність є ключовим компонентом когнітивного та соціального розвитку дитини, дослідження цієї теми має велике значення у логопедичній практиці. Важливість обраного напрямку підтверджується зростаючими вимогами до мовленнєвого розвитку дошкільників, визначеними в Базовому компоненті дошкільної освіти України. Крім того, проблематика дисертаційного дослідження є надзвичайно актуальною у контексті інтеграції екологічного виховання як засобу мовленнєвого розвитку.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Авторкою науково грамотно сформульовано науковий апарат. У вступі обґрунтована актуальність, визначено мету, завдання, теоретичні та практичні методи дослідження, розкрито наукову новизну й практичну значущість.

Дисертація має логічну та вибудовану структуру: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел і додатки. Кількість таблиць та рисунків свідчить про ґрунтовність проведеного аналізу та наявність емпіричних підтверджень отриманих результатів.

У першому розділі «Теоретичний аналіз проблеми формування лексико-семантичних умінь у дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення» здійснено теоретичний аналіз вітчизняних та зарубіжних джерел з теми дослідження. Дисертанткою визначено, що лексико-семантичні вміння є результатом складного психо-мовленнєвого процесу. У дітей із ЗНМ є суттєві труднощі щодо оволодіння лексико-семантичними вміннями, що й зумовлює необхідність розробки спеціальних методик. Одним із ефективних засобів стає екологічне виховання, яке розвиває мовлення через використання природничої лексики, вдосконалює комунікативні навички та екологічну культуру дітей.

Другий розділ «Експериментальне вивчення стану сформованості лексико-семантичних умінь у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення» присвячений опису методики констатувального експерименту та аналізу його результатів. Заслугує на особливу увагу цілісний підхід та ґрунтовне вивчення проблемного питання. Авторкою аргументовано методику вивчення, визначено основні критерії оцінювання (когнітивний, репродуктивний і діяльнісний) та її складові. Результати експериментального вивчення засвідчили, що у дітей із ЗНМ лексико-семантичні вміння не розвинені. Важливим аспектом дослідження стало визначення рівня екологічної грамотності спеціалістів, які працюють із цією категорією дітей. У фахівців із високими показниками екологічної обізнаності виявлені кращі навички з формування природничо-екологічної лексики у старших дошкільників ніж в їх колег. Це підкреслює необхідність підвищення рівня екологічної грамотності в педагогів для ефективної реалізації методики розвитку лексико-семантичних умінь у дошкільників із ЗНМ.

Третій розділ «Педагогічне забезпечення формування лексико-семантичних умінь у дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення засобами екологічного виховання» присвячено розробленню та впровадженню педагогічного забезпечення для формування лексико-семантичних умінь у

дітей із ЗНМ. Дисертанткою запропоновано комплексний підхід, що включав різні методи навчання. В основу формувального експерименту покладено цілеспрямовані засоби екологічного виховання (дидактичні ігри, бесіди, мовленнєві вправи та нейровправи з природничою лексикою). Експериментальна перевірка апробованої методики довела її ефективність, про що свідчила позитивна динаміка формувального дослідження: середній рівень лексико-семантичних умінь у дітей з експериментальної групи суттєво зріс у порівнянні з контрольною. Отримані результати доводили, що систематичне використання методики позитивно впливає на мовленнєвий розвиток дітей із ЗНМ. Висновки подані у дисертації свідчать про її практичне значення і наукові перспективи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтованості змісту поняття «природничо-екологічна лексика»; дослідженні рівнів володіння мовно-мовленнєвими засобами природничо-екологічного змісту та опису труднощів засвоєння природничо-екологічної лексики старшими дошкільниками із ЗНМ; визначеності рівнів лексико-семантичних умінь у старших дошкільників із ЗНМ; дефініції педагогічних умов щодо формування лексико-семантичних умінь у старших дошкільників із ЗНМ засобами екологічного виховання; розробленості та апробованості методики формування лексико-семантичних умінь у старших дошкільників із ЗНМ засобами екологічного виховання.

Автором також уточнено поняття «лексико-семантичні уміння» – здатність дитини правильно добирати, поєднувати лексичні одиниці та включати їх до семантико-граматичного контексту; розглянуті наукові положення про розвиток та особливості засвоєння лексико-семантичних умінь у дітей із ЗНМ. На увагу заслуговує дидактичний інструментарій спрямований на забезпечення корекційно-розвиткової роботи з дошкільниками із ЗНМ.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні педагогічного забезпечення формування лексико-семантичних умінь у старших дошкільників із ЗНМ засобами екологічного виховання, яке може бути успішно використане в діяльності логопедів, вихователів ЗДО, зокрема з інклюзивним навчанням.

Наукові праці, які відображають результати дисертації. Результати дисертації пройшли належну апробацію на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також відображені у 26 наукових працях. Це підтверджує наукову значущість та практичну корисність роботи.

Відсутність порушення академічної доброчесності. За результатами перевірки дисертаційного дослідження не виявлено ознак академічного плагіату, елементів фабрикації та фальсифікації.

Загальна оцінка дисертації. Достовірність результатів роботи підтверджується достатньою апробацією та впровадженням на науково-практичних конференціях різного рівня. Основні положення й результати дослідження висвітлено в 26 наукових працях, серед яких: 6 статей у фахових виданнях України, 20 публікацій апробаційного характеру у збірках матеріалів науково-практичних конференцій.

Даючи в цілому позитивну оцінку виконаній дисертаційній роботі, вважаємо за доцільне висловити авторці деякі зауваження та побажання щодо перспектив її подальших досліджень.

1. Дисертація мала би більш логічний вигляд, якби пункт 1.3 «Аналіз сучасного педагогічного інструментарію з формування лексико-семантичних умінь у дошкільників із загальним недорозвиненням», який розміщений у І РОЗДІЛІ (с. 56) було би висвітлено в ІІІ РОЗДІЛІ, де розкривається зміст формувального етапу дослідження.

2. Було би доречним, уточнити назву ІІ РОЗДІЛУ «Експериментальне вивчення стану сформованості лексико-семантичних умінь у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення» включаючи «екологічну складову», на яку зроблено акцент у другому завданні дисертації (с. 14).

3. У ІІІ РОЗДІЛІ дисертації представлено педагогічне забезпечення формування лексико-семантичних умінь у старших дошкільників з ЗНМ, яке містить обґрунтовану модель та розроблену методику. Доречним є визначення у моделі формувального експерименту педагогічних умов, до яких авторка віднесла: 1) екологізацію знань, 2) розвиток когнітивних процесів, 3) кількість та послідовність етапів формування лексико-семантичних умінь,

4) *інтерактивні онлайн-ігри і вправи*. Проте, не висвітлено у якості педагогічної умови готовність спеціалістів до реалізації експериментальної методики.

4. Розрахунки за критерієм Стюдента краще висвітлити в додатках, а в тексті дисертації розкрити лише результати дослідження.

Наголошуємо на тому, що висловлені зауваження жодним чином не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи та мають рекомендаційний характер. У цілому дисертаційне дослідження ЛУКАЧОВИЧ Галини Олександрівни «Формування лексико-семантичних умінь у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення засобами екологічного виховання», є завершеним самостійним науковим дослідженням. Отримані результати загалом є суттєвими для подальших досліджень у представленому напрямі, що засвідчує високий рівень підготовки дисертантки.

Висновок. Дисертаційна робота ЛУКАЧОВИЧ Галини Олександрівни на тему «Формування лексико-семантичних умінь у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення засобами екологічного виховання» виконана на високому фаховому рівні, поставлену мету реалізовано. За актуальністю теми, науковою новизною та практичним значенням робота відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор – ЛУКАЧОВИЧ Галина Олександрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 016 Спеціальна освіта.

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач, професор кафедри логопедії
та спеціальних методик
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Засвідчую
(прізвище)
О.Б.Слово
Офіційний відділ кадрів
(підпис)
І.І.Опінюк
09.04.2024

Олена БЄЛОВА